

FUNDACE A ÚSTAVY (V ŠIRŠÍCH SOUVISLOSTECH)

Doc. JUDr. Kateřina Ronovská, PhD.
Brno

ŠIRŠÍ SOUVISLOSTI

- Rostoucí poptávka po nástrojích správy (rodinného) majetku
- Fundační struktury (funkcionální pohled)
 - Fundace (nadace, nadační fondy, ústavy)
 - Trust-like instituty (fiducie, svěřenské fondy, nesamostatné nadace)
 - Trusty
- Otevírání se soukromým účelům
- Mezinárodní soutěž o „fundační kapitál“, tlak na větší flexibilitu
- Občanský zákoník sleduje trend

MEZIGENERAČNÍ PŘEDÁVÁNÍ MAJEKTU

Korporace (klausule v společenských smlouvách, akcionářských dohodách)

Fundace (nadace, nadační fondy)

Svěřenské fondy

Dědické právo

- Závěť (dovětek)
 - Odkaz
 - Dědická smlouva
- Ochrana nepominutelných dědiců

Darování pro případ smrti

Rodinná charta

OBECNÉ TENDENCE

- Vzrůstající význam autonomie vůle, snaha udržet majetek „vcelku“, střet trustového/fundačního a dědického práva
- „Europeizace“ dědického práva (nařízení č. 650/2012, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení)
- Význam mimoprávních faktorů (politická, regionální stabilita, daňový režim)
- Mísení trustových a fundačních konceptů, hledání optimálního atraktivního zákonného rámce?
- Transparentnost / ochrana soukromí – 5 AML Směrnice (účinnost leden 2020)

FUNDACE V OZ

Začlenění přímo do OZ – posun do soukromoprávní sféry
(významné pro posuzování kogentnosti/dispozitivnosti právní úpravy)

Kontinuita existence dosavadních nadací a nadačních fondů
(zrušení zákona č. 227/1997 Sb.)

Posílení postavení zakladatele - vyšší respekt jeho vůli,
možnost ponechat si určitá práva a povinnosti , tj. návrat k
„evropským kořenům“

Liberalizace (zejména nadačního účelu) - rozšíření možností
využití

Změna systematiky - oddělení úpravy nadací a nadačních
fondů

Svěřenský fond jako funkčně srovnatelná forma správy

FUNDACE - SYSTEMATIKA ČLENĚNÍ

Část I., Hlava II. Osoby, Díl 3 Právnícké osoby, Oddíl 3: Fundace:

Obecně o fundacích (§ 303 – § 305): „*právnícká osoba vytvořená majetkem vyčleněným k určitému účelu. Její činnost se váže na účel, k němuž byla zřízena.*“

Nadace (§ 306 – § 393) – 87 ustanovení

Nadační fond (§ 394 - § 401) – 8 ustanovení

Nesubsidiarita mezi nadační a nadačním fondem, POUZE ANALOGIE!!!

Nejvyšší soud, 29 Cdo 3225/2016, [NS 1884/2018]

Ústav – typově nadační forma – upravená v samostatném Oddílu 4 (§ 402 – § 418), „obdobně“ úprava nadací (spíše teleologická redukce)

Nejvyšší soud, 29 Cdo 4197/2015, [R 45/2018 civ.]

ÚČEL – STŘEDOBOD NADAČNÍHO PRÁVA

ZÁSADNÍ VÝZNAM, DUTY OF OBEDIENCE (POVINNOST
POSLUŠNOSTI ÚČELU) – MÁ I ZAKLADATEL

- veřejně prospěšný
- soukromě prospěšný

Daňové právo:

§ 17a PříjD – status veřejně prospěšného daňového poplatníka

Není VP daňovým poplatníkem - § 17a odst. 2 písm. f) PříjD):

rodinná fundace, kterou se pro účely tohoto zákona rozumí
nadace nebo nadační fond,

1. které podle svého zakladatelského jednání slouží k podpoře
zakladatele nebo osob blízkých zakladateli, nebo

2. jejichž činnost směřuje k podpoře zakladatele nebo osob
blízkých zakladateli.

ÚČEL VS. ČINNOST/PŘEDMĚT ČINNOSTI

ÚČEL – ODŮVODŇUJE SMYSL EXISTENCE FUNDACE
(EKVIVALENT OBECNÉ VIZE, CÍLE)

ČINNOST – KONKRTÉTNÍ AKTIVITA SMĚŘUJÍCÍ K
DOSAHOVÁNÍ ÚČELU

PŘEDMĚT ČINNOST – SOUBOR PROSTŘEDKŮ A AGEND,
KTERÝMI HODLÁ PRÁVNICKÁ OSOBA ÚČELU
DOSAHOVAT

ÚČEL A ČINNOST JSOU VE VZTAHU CÍLE A PROSTŘEDKU
K JEHO DOSAŽENÍ!!

SLOŽITÉ A HRANIČNÍ: TATÁŽ ČINNOST MŮŽE BÝT
PROSTŘEDKEM K DOSAŽENÍ RŮZNÝCH ÚČELŮ

NADAČNÍ (FUNDAČNÍ) REJSTŘÍKOVÁ REGULACE

Nadační rejstřík je „veřejný“ – co to znamená?

Zachována kontinuita - prověřit, zda není nutno něco doplnit (6 měsíců), drobné změny oproti dosavadní úpravě

Princip publicity (formální, materiální)

Notářský zápis a přímý zápis notářem

Zapisují se: nadace a nadační fondy

Skutečnosti zapisované u všech p.o. (§ 25 VeřRej)

Další skutečnosti (§ 34 VeřRej) – výše nadačního kapitálu, výše vkladu každého zakladatele, omezení určená dárce pro nakládání s jeho darem, identifikace zakladatele, údaje o převodu závodu

Týká jich též evidence údajů o skutečných majitelích § 118b a násl. VeřRej

NADACE

NADACE – ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA I.

Trvalá služba účelu společensky nebo hospodářsky užitečnému

Účel: veřejně prospěšný, dobročinný (i soukromě prospěšný)

Podnikání nadací jako vedlejší činnost – přímé i „nepřímé“

Preference vůle zakladatele - změna nadační listiny, změna nadačního účelu

Nové pojmy: nadační kapitál, nadační jistina (zvláštní režim)

NADACE – ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA II.

Dispozitivní úprava vnitřních poměrů (zákon požaduje i nadále existenci statutárního a kontrolního orgánu)

Odstranění některých detailních regulací, např. investování majetku, pravidla o omezení nákladů, ALE!

Jiná detailní úprava včleněna: vklady do nadace, nadační kapitál (snižování a zvyšování nadačního kapitálu, přeměny fundací, zrušení nadace)

Detailní zvláštní úprava zrušení a zániku nadací/naložení s likvidačním zůstatkem u VP nadací

Možná přeměna nadace na nadační fond a naopak

ZALOŽENÍ A VZNIK NADACE

Založení – soukromoprávní projev vůle – nadační listina

Povinná forma notářského zápisu (§ 309 odst. 4 OZ)

Minimální obsahové náležitosti § 310 OZ

Vznik – konstitutivním zápisem do nadačního rejstříku

Nadace mortis causa – v praxi není běžné

NADAČNÍ LISTINA – ZAKLADATELSKÉ PRÁVNÍ JEDNÁNÍ

OBSAH (OBLIGATORNÍ, PRAVIDELNÝ, FAKULTATIVNÍ)

„TAILOR MADE“ FUNDAČNÍ STRUKTRY

FORMA

VÝKLAD

MOŽNOST ZMĚNY NL, MOŽNOST ZMĚNY ÚČELU –
velkorysá, dvousečná zbraň!!

Pihera, V., Ronovská, K., Fundační principy a hranice jejich flexibility. K Otázce možnosti dodatečných změn podmínek fungování svěrenských fondů a fundací, Právík, č. 9/2018, str. 705 a násl.

NADAČNÍ KAPITÁL, NADAČNÍ JISTINA, VKLAD DO NADACE

Majetek nadace tvoří nadační jistina a ostatní majetek

Nadační kapitál :

- je peněžní vyjádření nadační jistiny
- jeho výše se zapisuje do NR
- Zvláštní kvalita správy nadační jistiny (§ 340 OZ)
- Zvláštní mechanismus zvyšování a snižování NK (nejasné)

NADAČNÍ PŘÍSPĚVEK

Preference „úzkého“ pojetí (§ 353 OZ)

Limity:

- Vždy v souladu s účelem
- Nesmí členům orgánů, zaměstnancům ani **osobě jim blízké**
- Nesmí zakladateli (výjimky) ani osobám zakladateli blízkým (nedává smysl?)
- Jiná plnění (poskytnutí bydlení, služebnost....)

POSTAVENÍ ZAKLADATELE

Při založení a vzniku nadace:

- Fundační svoboda (a její limity) – NEPSANÉ PRAVIDLO NADACNÍHO PRAVA
- Jednostranné právní jednání
- Osobní právo (nezcizitelné, nepřechází na dědice)
- Nastavení základních parametrů (podnikání, přeměny...)

Při existenci nadace (limitované):

- Spolupůsobení/ kontrola – pokud si vymezí v NL nebo stanoví zákon
- Riziko nedostatečné oddělenosti majetkových sfér (nefunguje ochrana majetku)
- TRENNUNGSPRINICIP – SPÁDOVĚ ODDĚLENOST MAJETKOVÝCH SFÉR

ORGANIZAČNÍ STRUKTURA (DISPOZITIVNÍ ÚPRAVA, LIMITY)

Obligatorně:

Správní rada – statutární orgán, min. 3 členy, disp. pětileté funkční období, neslučitelnost fcí, disp. volí a odvolává sama

Kontrolní orgán: dozorčí rada (u velkých nadací) – volí sama sebe, revizor (i právnická osoba) - volí SR

Fakultativně: další orgány (výkonný ředitel, panel dárců)

ORGÁNY NADACE JSOU POVINNY VYKONÁVAT FUNKCI S
PEČÍ RÁDNEHO HOSOPDÁŘE (§159 OZ) – OTÁZKY
POUŽITELNOSTI BUSINESS JUDGMENT RULE PRO
NADACE?

Viz blíže:

BENEFICIENTI – VÝZNAM U SPRÁVY MAJETKU

„Skuteční beneficianti“ – určení osob, výše, způsobu plnění ve statutu/ZPJ (SS nemá možnost volby)

„Potenciální beneficianti“ (čekatelé) – určení okruhu osob deskriptivními/normativními znaky (např. členové rodiny starší 30 let, kteří dostudovali VŠ)

„Diskreční beneficianti“ – určení okruhu osob bez konkrétních kritérií, to ponecháno na SS

Tzv. „Poslední oprávnění“ – nejsou beneficianti, příjemci zůstatku po zániku struktury

Právo na plnění, právo na informace, právo dohledu (spolupůsobení) - pouze „skuteční beneficianti“, potenciální?? „čekatelská práva“

Otázka převoditelnosti pozice beneficianta? (ex lege ne, ale může zakladatel?, ale v souladu s účelem fundace, různá řešení v zahraničí)

DOHLED/REPORTNÍ POVINNOST/AUDIT

Soudní dohled, veřejný dohled, dohled
zakladatele/beneficientů

- rozdílný přístup mezi VP a ostatními fundacemi (nedostatečně zohledněno OZ, VeřRej)
- Povinnost účtovat odděleně o nadačních přispěvcích, ostatních činnostech a nákladech na správu
- Výroční zpráva – zákonný min. obsah § 358 OZ, povinnost zveřejnění ve sbírce listin
- Audit účetní závěrky povinný, pokud nadační kapitál nebo obrat nadace vyšší než 5 mil. Kč

ZRUŠENÍ/ZÁNÍK/PŘEMĚN Y NADACE

Podrobná úprava zrušení (s likvidací/bez likvidace):

- Dosažením účelu
- Nemůže zrušit sama sebe rozhodnutím SR (pokud není předvídáno)
- Autoritativní zrušení soudem - § 377 OZ

Zvláštní úprava likvidace – zpeněžení likvidační podstaty pouze v rozsahu, režim veřejně prospěšných nadací

Možnost fúzí nadací navzájem/nadací a nadačních fondů

Možnost změny právní formy na nadační fond (diskutabilní, pouze pokud zakladatel výslovně vymezí)

PŘIDRUŽENÝ FOND (§ 349 A NÁSL. OZ)

- Koncepce tzv. "nesamostatné nadace", účel fondu musí souviset s posláním nadace
- Je tvořen souborem majetku, který je způsobilý být předmětem vkladu do nadace (předpoklad trvalého výnosu)
- Majetek je svěřen pod správu nadace na základě písemné smlouvy (nadace není vlastník)
- Vlastníkem majetku zůstává zakladatel/dárce
- Nadace s majetkem fondu hospodaří odděleně, práva a povinnosti při hospodaření s přidruženým fondem vznikají jen spravující nadaci
- Dohodnout i další parametry: úplatnost, rozsah správy, zvláštní označení atd.

NADAČNÍ FOND

NADAČNÍ FOND – ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA I.

8 ustanovení – řeší pouze základní statusové otázky

SOUVISEJÍCÍ JUDIKATURA:

29 Cdo 3225/2016 – k možnosti změny zakladatelského právního jednání
NF (vč. změny účelu)

VS v Praze 7 Cmo 507/2016 – nemožnost přezkumu rozhodnutí správní rady
nadačního fondu soudem

Účel: společensky nebo hospodářsky užitečný

Nemusí (může) mít trvalý charakter

Ponechán značný prostor zakladateli (vnitřní organizační struktura a kontrolní mechanismy)

Vyšší flexibilita a variabilita využití (i pro soukromé účely, limit nikoli za účelem podnikání)

Zakladatel si může ponechat za trvání existence určitá práva a povinnosti

NADAČNÍ FOND – ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA II.

Podnikání i nakládání s majetkem – méně omezení

Základ tvoří soubor majetku vzniklý vkladů, které nemusí (ale mohou) splňovat požadavek trvalého výnosu a darů

Nevytváří nadační jistinu ani nadační kapitál

Změna právní formy na nadaci /nadační fond??

Lze jednodušší režim vnitřních poměrů/není povinnost mít statut

Nemá obecně reportní povinnost ani povinnost auditu

ÚSTAV
SOUKROMÉHO
PRÁVA

ÚSTAV SOUKROMÉHO PRÁVA

SPECIFIKA: účel, postavení zakladatele, vnitřní organizační struktura

- Ústav veřejného x soukromého práva
- „souhrn prostředků, jež majíce sloužiti určitému společnému účelu tvořící technickou jednotku“ (Matějka, 1929, str. 77)
- Historicky využívány k podpoře chudých, nemocných, vzdělání, vědy
- Vážný 1559: „ústav není než druh nadace“
- Předchůdci („konkurenti“): příspěvkové organizace – obecně prospěšné společnosti
 - majetkový substrát (fundační charakter), povinný vklad
 - ústavy veřejného práva - v.v.i., ČT, ČTK, Národní galerie

ÚSTAV V OZ- ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA I.

- Zvláštní typ právnické osoby soukromého práva (§405 a násl.)

- Hybridní forma ex lege

Blíže Ronovská, K. Ústav soukromého práva: na pomezí mezi fundací a korporací, Právní rozhledy č. 6/2017. str. 191

- Systematické zařazení: Oddíl 4, § 405 a násl. – odůvodněno „kombinací věcného základnu s osobním prvkem“

- Účel: provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářky s využitím své osobní a majetkové složky.

- Činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených

- Provozuje-li závod nebo jinou vedlejší činnost, nesmí být provoz na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných v rámci hlavní činnosti

ÚSTAV V OZ- ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA II.

- Specifické postavení zakladatele ústavu

(stojí mimo ústav, ex lege nadán řadou pravomocí, vč. zrušení)

- svoboda ustavování, svébytnost úpravy, dispozitivita úpravy

- Stručná úprava – základní parametry (název, účel, min. obsah zakladatelského právního jednání, vznik, orgány, zrušení, zánik..)

- Na právní poměry ústavu se použije „obdobně“ ustanovení o nadaci (problematické)

Spíše vykládat jako „přiměřeně“

**Tématu nově viz 29 Cdo 4197/2015!! – FORMA PROSTÁ
PÍSEMNÁ**

ZALOŽENÍ/VZNIK ÚSTAVU

Zakladatelské právní jednání inter vivos/mortis causa

FO, PO (ne stát?)

Forma: písemná forma x NZ? (nejednotnost judikatury)

(mladší VS Praha 7 Cmo 295/2015 x starší 7 Cmo 448/2014)

Obsah min.:

- název, sídlo
- Účel vymezením předmětu činnosti, podnikání
- Výše vkladu (může být vklad O,- Kč)??? – NE!!
- Počet členů SR a jména a bydliště prvních členů
- Podrobnosti o organizaci ústavu

Vznik – konstitutivní zápis do rejstříku ústavů (§35 VeřRej)

SILNÉ POSTAVENÍ ZAKLADATELE ÚSTAVU

- zákon explicitně vymezuje široká oprávnění zakladatele
- nepřevoditelnost pozici zakladatele (stejně jako u fondací) – osobní právo

X Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. 10. 2016, sen. zn. 8 Cmo 285/2016) – převoditelnost zakladatelských práv (argumentace převoditelností práv OPS, ale tam explicitně vyjádřeno v zákoně) – nedoporučeno k publikaci do Sbírký rozhodnutí a stanovisek NS.

- delegace některých oprávnění na orgány či 3 osoby – možná
- změna účelu? zpětvzetí?

ORGANIZAČNÍ STRUKTURA

Obligatorně:

Správní rada – výsadní postavení při správě majetku, jmenuje a odvolává zakladatel (nebo určí jiný způsob), dis. sama sebe, dis. 3 leté funkční období, neslučitelnost fcí,

Ředitel – statutární orgán (zbytková působnost)

Fakultativně:

Dozorčí rada a další orgány

Odměňování: obvyklá odměna u ředitele, ostatní čestné funkce (dispozitivní) – VŽDY VYMEZIT V ZL!!!!

REPORTNÍ POVINNOST/AUDIT

Povinnost vést účetnictví

Povinnost vypracovat a zveřejnit výroční zprávu ve sbírce listin
RS

Povinnost auditu při výši čistého obrátu nad 10 mil. Kč, nebo
pokud tak stanoví ZPJ nebo statut

ÚSTAV ZRUŠENÍ/ZÁNÍK/PŘEMĚN Y

Zrušit lze neplní-li dlouhodobě svůj účel + § 172 OZ

Může zrušit zakladatel, pokud si vyhradí právo (popř. správní rada)

Majetkové poměry zakladatelů se neobnovují

Omezení u VP ústavů co se týče dispozice s likvidačním zůstatkem

Zřejmě lze fúze (přes § 181)

- Nelze změna právní formy (jen na ústav ze spolku, OPS)

Rozdělení?

Zánik výmazem z veřejného rejstříku

OBECNĚ PROSPĚŠNÁ SPOLEČNOST

- Zachována plná právní kontinuita existujících OPS – nadále se řídí „dosavadními předpisy“

- Zrušen zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech (již nebude možno novelizovat)

- Nové nebude možno zakládat, existující „dožijí“

§ 3050: možnost přeměny na ústav, nadaci, nadační fond

- Ustanovení o přeměně právnických osob OZ se použijí „obdobně“ pro přeměnu OPS na ZÚ, N, NF

- aktuální judikatura k OPS: 29 Cdo 3478/2016 ze dne 28.6. 2018

(viz prezentace „spolkové právo“)

ÚSTAV VS. OPS

VÝHODY:

- +/- Fundační základ (vždy nutný majetkový vklad),
- + Jednodušší pravidla pro fungování, aktuální
- + Širší účel: provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky
- +/- Silné postavení zakladatele i za trvání existence ústavu (odlišuje ústav od ostatních fundací)
- + Není povinnost mít dozorčí radu
- + Podnikání přímé i „nepřímé“ (zejména formou majetkové účasti na podnikání jiných osob)
- +/- Možnost budoucí změny úpravy, pokud se ukáže, že nutno

ÚSTAV VS. OPS

NEVÝHODY:

- „ústav“ (spíše psychologický prvek)
- administrativní náročnost transformace (transakční náklady)
- Nový, neznámý, nevyzkoušený Nejasnost rozsahu využití nadační „obdobně“ nadací

SOUVISEJÍCÍ LITERATURA - FUNDACE

Ronovská, K., Pihera, V. K možnosti změny zakládací listiny (včetně změny účelu) nadačního fondu, *Právní rozhledy* 15-16/2018, str. 556 a násl.

Pihera, V., Ronovská, K., *Fundační principy a hranice jejich flexibility. K Otázce možnosti dodatečných změn podmínek fungování svěřenských fondů a fundací*, *Právník*, č. 9/2018, str. 705 a násl.

Havel, B., Ronovská, K., *Nadační fond v realitě nového občanského zákoníku*. *Právní rozhledy*, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2014, roč. 2014, č. 3, s. 82 - 88.

Ronovská, K., Havel, B. Kogentnost úpravy právnických osob a její omezení autonomií vůle nebo vice versa? *Obchodněprávní revue*, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2016, roč. 2016, č. 2, s. 33-39

Ronovská, K. Volba formy rodinného majetku: na čem záleží?, *Bulletin advokacie*, 7-8/2016, str. 44 a násl.

Ronovská, K. In: Lavický a kol. *Komentář: Obecná část. § 1–654*. Praha: C. H. Beck. 2014. *Výklad k fundacím a nadacím a nadačním fondům*.

JEŠTĚ SOUVISEJÍCÍ LITERATURA

Ronovská, K., Nadační fond po rekodifikaci soukromého práva. Subsidiarita, či analogie uvnitř nadačního práva? *Právní rozhledy*, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, s. r. o., 2013, roč. 21, 13-14, s. 494-499.

Ronovská, K. K postavení zakladatelů nadací a nadačních fondů po rekodifikaci soukromého práva. *Právní rozhledy*, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2015, roč. 2015, č. 22, s. 767 -771

Ronovská, K. Jsou fundace z Venuše a korporace z Marsu? Několik úvah nad pronikáním korporčních prvků do nadačního práva. In: Ronovská, K. a kol. *Metamorfózy nadačního práva v Evropě a České republice na počátku 21. století*. Brno: Masarykova univerzita. 2015, str. 32 a násl.

Ronovská, K. *Nové české nadační právo v evropském srovnání*. Praha: WK. 2012.

Ronovská, K. *Metamorfózy nadačního práva v Evropě a v České republice na počátku 21. století*, MU, 2015

CO VYŠLO K ÚSTAVŮM?

Ronovská, K. In Petrov/Výtisk/Beran a kol. *Občanský zákoník, Komentář*, C.H. Beck, 2017, s. 419 a násl.

Hurdík, J. In: Lavický a kol. *Komentář: Obecná část. § 1–654*. Praha: C. H. Beck. 2014, str. 1594 a násl.

Ronovská, K., Pět důvodů, proč nepožadovat u zakladatelských právních jednání u nadačních fondů a ústavů formu notářského zápisu. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora. 2014, č. 11 s. 48–50.

Duba, J, Šveřepová, K.: *Ústav – nedostatky právní úpravy v praxi*, *Bulletin advokacie* 10/2015, s. 53 an., Eliáš, K. In: Eliáš, K. a kol. *Občanské právo pro každého*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2014, str. 142 a násl.,

Forejtová, M., Šlejharová, M., Právní úprava ústavu v občanském zákoníku a její nedostatky, *Soukromé právo*, 9/2016, WK, 2016, str. 17 a násl.

Holejšovský, P. K usnesení VS v Praza 7Cmo 295/2015, *Právní rozhledy* č. 11/2016, str. 416.

Deverová, L. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer. 2014, str. 919 a násl.

Ronovská, K., *Jsou fundace z Venuše a korporace z Marsu? Několik úvah nad pronikáním korporálních prvků do nadačního práva*. In: Ronovská, K. a kol. *Metamorfózy nadačního práva v Evropě a České republice na počátku 21. století*. Brno: Masarykova univerzita. 2015, str. 32 a násl.,